

طی گزارشی بررسی شد؛

تخصصی شدن پارک‌ها کلید موفقیت یا ترمز خلاقیت؟

دانشجویان و فارغ‌التحصیلان این حوزه‌ها را هم داریم که باید به آن‌ها هم خدمات دهیم.»
تخصصی شدن، سرعت‌گیر پارک‌ها می‌شود؟

با وجود اینکه بخشی از روسای پارک‌های علم و فناوری تمرکز بر مزیت‌ها و اولویت‌های استانی را دلیلی برای عملکرد بهتر پارک‌ها می‌دانند اما برخی دیگر از فعالان این عرصه هم این اتفاق را به‌عنوان انحراف پارک‌ها از مأموریت اصلی خود دانسته و آن را آسیبی برای فضای اکوسیستم علم و فناوری تلقی می‌کنند. یوسف عباسپور گیلانده، رئیس پارک علم و فناوری استان اردبیل این کار را به ضرر پارک‌های علم و فناوری کشور می‌داند. به گفته او، پارک‌ها باید به روال فعلی ادامه دهند و تخصصی شدن باعث می‌شود تا پارک‌ها تنها روی چند حوزه خاص متمرکز شوند. عباسپور گیلانده در توضیح بیشتر این مسئله می‌گوید: «منظور این نیست که پارک‌ها باید در همه حوزه‌ها وارد شوند، بلکه برنامه راهبردی برای هر پارک مشخص شده که ۳ یا ۴ موضوع را شامل می‌شود و قطعاً همین روال فعلی بهتر خواهد بود.»

بهنام طالبی، رئیس پارک علم و فناوری دانشگاه صنعتی شریف هم باز بودن در پارک‌ها به سوی همه شرکت‌ها را مولفه‌ای می‌داند که باید تداوم داشته باشد؛ چراکه معتقد است: «فلسفه اصلی پارک‌ها نیز آن است که شرکت‌های مختلف را دور هم جمع

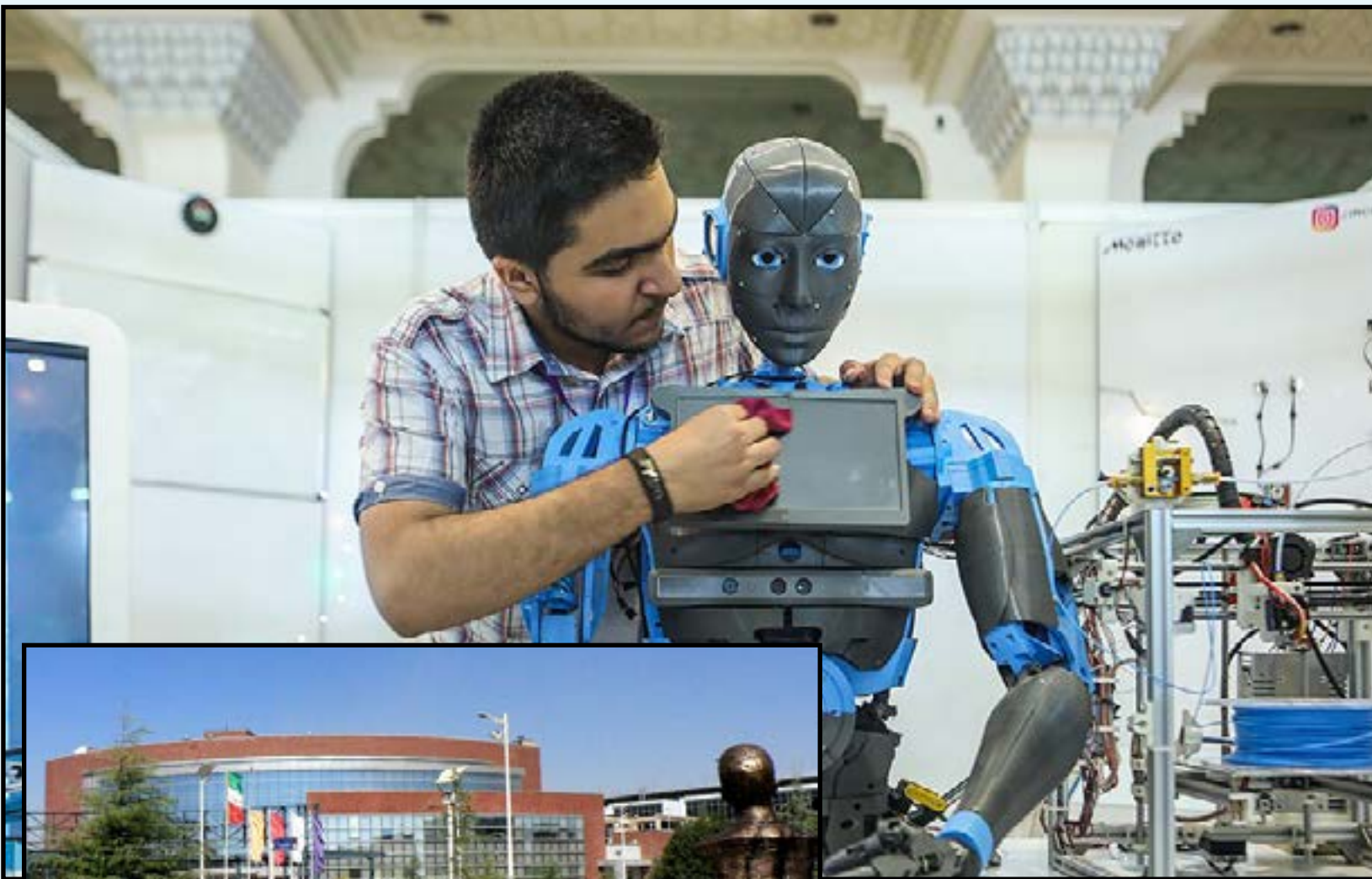
کرده و امکان ارتباط و هم‌افزایی بین آنها را فراهم کند و اگر این مولفه را از پارک‌ها بگیریم، مفید نخواهد بود. با این حال باید موضوعی که استان در آن مزیت داشته و جزء اولویت محسوب می‌شود هم باید مورد توجه بیشتری در پارک‌ها قرار بگیرد.»

مزیت فعالیت تخصصی پارک‌ها برای اکوسیستم چیست؟

قطعاً فعالیت تخصصی پارک‌ها معنایش تمرکز ویژه روی یک یا چند حوزه است. اتفاقی که در میدان هم باعث شکل‌گیری و حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیانی می‌شود که تنها در همان حیطه موضوعی پارک، فعالیت خواهند کرد. اتفاقی که نمود عینی آن را می‌توان در پارک‌های وابسته به دستگاه‌ها مانند صنعت نفت پیدا کرد. طبیعتاً این مسئله مزیت‌هایی را برای دانش‌بنیان‌های فعال در یک حوزه و در ساحت کلان‌تر، حوزه مأموریتی آنها در سطح کشور داشت. علیرضا نصیری، رئیس پارک علم و فناوری استان هرمزگان این اتفاق را بستری برای رشد شرکت‌های تخصصی معرفی کرده و می‌گوید: «به‌طور مثال در استان هرمزگان، با اقتصاد دریابایه روبه‌رو هستیم و با توجه به شرایط استان از یک جنبه می‌توان تخصصی شدن فعالیت پارک را درست ارزیابی کرد؛ چراکه به هر حال ما در کنار دریا هستیم و عمده اقتصاد مربوط به دریا و صنایع وابسته، است. طبیعتاً این کار باعث می‌شود تا بتوانیم حمایت جدی‌تری از این شرکت‌ها داشته باشیم.» اهمیت اثرگذاری فعالیت‌های تخصصی پارک‌ها به حدی است که به گفته او، رویدادهایی نیز در استان برگزار شده تا از این طریق این مسئله برای شرکت‌های دانش‌بنیان نهادینه شوند که با توجه به بازار استان و زمینه‌های استان‌ها فعالیت کنند.

پارک‌های تخصصی الگوی مناسبی‌اند؟

با وجود اینکه سهم پارک‌های علم و فناوری تخصصی در کشور هنوز آن‌طور که باید زیاد نیست، اما نمی‌توان به‌صورت صفر و صدی به این حوزه نگاه کرد. یعنی نباید انتظار داشته باشیم که همه پارک‌های علم و فناوری فعلی یکباره تغییر کرده و به حالت تخصصی بیایند یا در مقابل از شکل‌گیری پارک‌های علمی و فناوری تخصصی جدید هم جلوگیری کنیم. به نظر می‌رسد بهتر است در کنار پارک‌های موجود بستر را برای فعال شدن پارک‌های جدید در حوزه‌های استراتژیک و دارای اولویت کشور هم آماده کرد تا از این طریق در برخی از حوزه‌ها مانند هوش مصنوعی، کوانتوم، رباتیک و... هم شاهد فعالیت پارک‌های تخصصی باشیم. پارک‌هایی که البته با استفاده از ظرفیت شبکه‌سازی، امکان ارتباط‌گیری آنها با شرکت‌های موجود در پارک‌های دانشگاهی و استانی هم فراهم شود تا عملاً از این طریق ایران در حوزه‌های نام‌برده‌شده، دارای هاب‌های اثرگذاری باشد. اما در مقابل ما نخبگان زیادی را هم از دست می‌دهیم که در حوزه‌های غیر از کشاورزی و تولید ماشین‌آلات این حوزه فعالیت می‌کنند، یعنی عملاً با تخصصی شدن پارک دیگر قادر نخواهد بود به آنها خدمات ارائه کند.

پارک‌های تخصصی هم آن است که سازمان مؤسس باید تعهد حمایت مالی و همکاری را به واحدهای فناور مستقر در پارک

ارائه دهد. همچنین سازمان درخواست‌کننده باید هنگام ارائه درخواست تأسیسی، برنامه کسب و کار پنج ساله، طرح توجیهی و پارت سازمانی و سند راهبردی ۵ ساله آن را هم داشته باشد. تأمین فضای فیزیکی و امکانات اولیه در قالب سند مالکیت یا اجاره بلندمدت حداقل ۱۵ ساله از طرف سازمان مؤسس با هدف واگذاری و اختصاص آن برای تأسیس پارک هم از دیگر الزاماتی است که دستگاه‌ها خواهان داشتن پارک علم و فناوری باید آن را رعایت کنند.

شبکه‌سازی پارک‌ها؛ ضروری اما مغفول مانده

فعالیت ۲ هزار و ۵۵۶ شرکت دانش‌بنیان و ۱۳ هزار و ۳۶۰ واحد فناور در پارک‌های علم و فناوری نشان‌دهنده ظرفیت بالای این پارک‌ها برای توسعه تکنولوژی‌ها و رسیدن به محصولات فناورانه جدید است؛ اما واقعیت آن است که نحوه گزینش و چینش شرکت‌های دانش‌بنیان در پارک‌ها چندان مشخص نشده و از طرف دیگر این ظرفیت آن‌طور که باید در سطح کشور به یکدیگر مرتبط نشده‌اند. در حالی که طبیعتاً اگر امکان این ارتباط فراهم شود، می‌توان از آن به عنوان بازوی فعالیت تخصصی پارک‌ها یاد کرد

مزیت‌های استانی را نادیده نگیرید

یکی از کارویژه‌های پارک‌های علم و فناوری را همانند دانشگاه‌ها باید رفع چالش‌های استانی دانست. مسئله‌ای که طبیعتاً برای تحقق آن، نیاز است تا پارک‌ها از همان ابتدا بر اساس مزیت‌های استانی شکل بگیرند. سید محمود میثاقی و سجاد فلاح‌زاده، دو پژوهشگر حوزه علم و فناوری معتقدند برنامه‌ریزی برای ایجاد پارک‌های علم و فناوری باید بر مبنای مزیت‌های منطقه‌ای صورت بگیرد تا از این طریق نیز هم‌افزایی عمل‌کردی و توسعه منطقه‌ای را در بخش‌های اصلی و در عرصه اقتصاد دانش‌محور و طبیعت بنیان رقم بخورد. البته این پارک‌ها هم زمانی عملکرد موفقی خواهند داشت که بر مبنای ویژگی‌های ذاتی و طبیعت بنیان منطقه شکل گرفته و تعاملی بین پارک، دانشگاه و صنعت - تولید را به عنوان یک اصل بنیادین بپذیرند. بهنام طالبی، رئیس پارک علم و فناوری دانشگاه صنعتی شریف معتقد است: «بحث مزیت‌های استانی باید در کلان استان و کشور مدنظر قرار بگیرد؛ چراکه پارک یک ابزار برای رسیدن به مزیت‌ها و اولویت‌های استانی است.» جعفر احمدی، رئیس پارک علم و فناوری استان قزوین هم نیز یکی دیگر از رؤسای پارک‌های دانشگاهی است که درباره توجه به مزیت‌های استانی در قالب فعالیت تخصصی پارک‌ها می‌گوید: «استان‌ها ظرفیت‌های مختلفی داشته و قطعاً هر کدام نیز مزیت‌های کلیدی خودشان را دارند. معتقدم در بستر حرکت جامع پارک‌ها حتماً باید یکی و دو مسئله اولویت آن‌ها قرار بگیرد. به‌طور مثال استان قزوین امروز در صنایع شیمیایی مطرح است و مأموریت اصلی ما نیز همین است. البته باید این را هم بگویم که این کار معنایش آن است که بخواهیم حوزه‌هایی مانند هوش مصنوعی یا دیگر بخش‌ها را کنار بگذاریم؛ چراکه ما مخاطبان،

پارک‌های علم و فناوری که می‌توان از آن‌ها به عنوان گدغه‌های فناوران و نوآوران هم یاد کرد، مهم‌ترین بستر برای تمرین فعالیت‌های دانش‌بنیانی، رسیدن به محصول و در گام نهایی حضور در بازار محصولات فناورانه و نوآورانه در عرصه‌های مختلف است. پارک‌هایی که شکل‌گیری آن‌ها در هر استان چه در قالب پارک دانشگاهی چه پارک‌های وابسته به دستگاه‌ها، نیازمند چراغ سبزی وزارت علوم است. چراغ سبزی که باعث شده تا امروز عرصه جغرافیایی کشور، شاهد فعالیت ۵۹ پارک علم و فناوری باشد. واقعیت آن است که عمده این پارک‌ها هم در قالب استانی و دانشگاهی فعالیت می‌کنند. با این حال بر اساس لیست منتشر شده از سوی خود وزارتخانه ۷ پارک علم و فناوری زیست فناوری خلیج فارس (قشم)، علوم کشاورزی و منابع طبیعی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی (تات)، فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)، فناوری‌های نرم و صنایع فرهنگی، پارک نوآوری و فناوری صنعت نفت وابسته به شرکت ملی نفت ایران، پارک علم و فناوری دفاعی وزارت دفاع و پارک علم و فناوری شهر

شهرداری تهران بر اساس اسامی‌شان و نه بررسی محصولات و شرکت‌های مستقر در آن‌ها، در زمره پارک‌های تخصصی قرار می‌گیرند. با وجود محدود بودن پارک‌های تخصصی در کشور، آنچه به نظر می‌رسد، اینکه هنوز فعالان این حوزه درباره متمرکز شدن فعالیت پارک‌ها در یک حوزه خاص، به جمع‌بندی نرسیده‌اند. به طوری که برخی اینگونه پارک‌ها را به نفع و برخی دیگر نیز به ضرر اکوسیستم علم و فناوری می‌دانند، مسئله‌ای که شاید بد نباشد یک بار تکلیف آن مشخص شود تا از این طریق وضعیت برای فعالیت پارک‌های علم و فناوری کشور روشن‌تر از امروز شود.

وقتی کشور روی شیب تند ایجاد پارک‌ها افتاد

با وجود اینکه امروز دیگر نام پارک‌های علم و فناوری برای اهالی اکوسیستم این حوزه، نام آشنایی است اما از حرکت قطار کشور در این حوزه عمری ۳۲ ساله می‌گذرد. به طوری که اولین بار سال ۱۳۷۱ در قالب شهرک علمی و تحقیقاتی در ایران مطرح و با فاصله زمانی ۴ ساله، با تصویب آن در شورای عالی انقلاب فرهنگی گام‌های قانونی و عملیاتی‌اش برداشته شد. به همین دلیل از شهرک علمی و تحقیقاتی اصفهان باید به عنوان اولین پارک علم و فناوری ایرانی یاد کرد، با ریل‌گذاری حرکت در این خصوص، سرعت شکل‌گیری پارک‌های علمی و فناوری هم بالا گرفت به طوری که در ابتدای دهه ۸۰، اقدامات اولیه برای ایجاد پارک علم و فناوری پردیس شروع شد. بعد از آن استان‌های آذربایجان شرقی، سمنان، خراسان، فارس، گیلان، مرکزی و یزد هم با انحلال سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی استان‌ها، صاحب پارک شدند. راه‌اندازی پارک‌ها در سطح استان‌ها در همین جا متوقف نشد و امروز نه تنها هر ۳۱ استان کشور دارای پارک هستند؛ بلکه در تهران ۱۷ پارک علم و فناوری تأسیس و مجوز فعالیت گرفته‌اند. پراکندگی جغرافیایی پارک‌های علم و فناوری نشان می‌دهد امروز شرکت‌های دانش‌بنیان فارغ از نزدیک یا دور بودن‌شان به پایتخت، می‌توانند دور هم جمع شده و به فعالیت‌های تحقیقاتی و نوآورانه خود بپردازند.

پیش‌شرط وزارت علوم‌ها برای مجوز پارک

از اولین آیین‌نامه که در سال ۸۱ در ارتباط با پارک‌های علم و فناوری تدوین شده بود، ۲۲ سالی می‌گذرد و در این مدت، آیین‌نامه ۳ بار مورد بازنگری قرار گرفته که آخرین آن مربوط به شهریورماه سال گذشته است. آیین‌نامه جدید در ۱۰ ماده تدوین شده و بخشی را اختصاصاً مربوط به پارک‌های علم و فناوری وابسته به دستگاه‌ها کرده است. پارک‌هایی که با توجه به مأموریت دستگاه‌ها، می‌توان آن‌ها را در زمره پارک‌های تخصصی کشور قلمداد کرد. به عبارت دقیق‌تر ماده ۵ آیین‌نامه، ضوابط و شرایط اختصاصی انواع پارک‌ها را مشخص کرده و در بند ۳-۵ این ماده به صراحت تأکید شده هر دستگاه می‌تواند تنها از امتیاز تأسیس یک پارک تخصصی در سطح کشور استفاده کند و در صورت نیاز به مراکز فناوری تخصصی در استان‌ها، این امکان را خواهد داشت تا اقدام به تأسیس پردیس مشترک با همکاری پارک استانی کند، کاری که البته محقق کردن آن نیازمند گرفتن مجوز از شورای گسترش است. جالب‌تر اینکه در هر پارک دستگاهی، علاوه بر اعضای شورای علمی و فناوری پارک، عضویت حداقل ۲ نفر نماینده از طرف معاونت فناوری و نوآوری وزارت در شورای علمی و فناوری پارک الزامی است، یکی دیگر از شروط آیین‌نامه برای